

Autor: Rachel Elboim-Drorová

Theodor Herzl

V naději, že tím přiměje sultána prodat Židům Palestinu, podporoval Theodor Herzl brutální protiarménskou politiku.

Sionistické hnutí se arménskou otázkou intenzivně zabývalo už od masového vraždění Arménů Turky v polovině poslední dekády 19. století – dokonce ještě před Prvním sionistickým kongresem. Herzl vycházel z představy následující výměny: Židé zaplatí obří dluh Osmanské říše výměnou za získání Palestiny, kde si následně se souhlasem mocností zřídí vlastní stát. Usilovně se pro tento plán snažil získat sultána Abdula Hamida II., ale bezvýsledně.

Herzlův diplomatický zástupce agent Philip Michael Nevlini (také sultánův poradce) mu řekl: „Místo peněz nabídněte sultánovi politickou podporu v arménské otázce, a on váš návrh – přinejmenším částečně – rád přijme.“ Křesťanské evropské země vraždění arménských křesťanů muslimskými Turky silně kritizovaly a na různých místech vznikaly výbory na podporu Arménů. Evropa také nabídla útočiště vůdcům arménského povstání. Pro turecké banky se stalo velkým problémem získat půjčky od evropských bank.

Herzl radu ochotně přijal. Jakékoliv prostředky k urychlení vzniku židovského státu považoval za přiměřené. A tak se sultánovi nabídl, že se coby jeho nástroj pokusí přesvědčit vůdce arménských povstalců, aby se vzdali, výměnou za což turecký vládce splní některé jejich požadavky. Herzl se také pokusil ukázat Západu, že humánní Turecko nemělo jinou volbu, než se s povstáním vypořádat příslušným způsobem a že usiluje o příměří a politické řešení. Po dlouhém úsilí se také 17. května 1901 setkal se sultánem.

Ten doufal, že proslulý novinář Herzl dokáže vylepšit negativní obraz Osmanské říše. Herzl tedy na jeho přání spustil masivní kampaň, v jejímž rámci se stavěl do pozice mírového zprostředkovatele. Navázal kontakty a tajně se setkal s arménskými rebely ve snaze přimět je k zastavení násilností, ti však neuvěřili sultánovým slibům ani Herzlově upřímnosti. Ten zároveň usilovně využíval za stejným účelem i důvěrně známé evropské diplomatické cesty.

Jak měl ve zvyku, neradil se s ostatními vůdci sionistického hnutí a držel si své karty těsně u těla. Přesto ale pomoc potřeboval, a tak se pro svůj záměr pokusil pomocí dopisu získat **Maxe Nordaua**. Ten odpověděl jednoslovným telegramem: „Ne.“ Ve své dychtivosti získat od Turků příslib Palestiny Herzl veřejně vyhlásil – po zahájení každoročního sionistického kongresu – obdiv a vděčnost sionistického hnutí sultánovi, i přes výslovný odpor některých zástupců.

Jeho úhlavním sokem byl francouzsko-židovský intelektuál **Bernard Lazare**, proslulý levicový novinář a literární kritik, kterého proslavil boj proti procesu s Dreyfusem – a příznivec arménské věci. Herzlův postup ho natolik rozlítil, že odstoupil ze Sionistického výboru a roku 1899 úplně opustil hnutí. Lazare zveřejnil otevřený dopis Herzlovi, kde se ho ptal: „Jak se mohou lidé, kteří údajně zastupují starobylý národ s dějinami psanými krví, paktovat s vrahy – a nikdo z delegátů sionistického kongresu proti tomu nevystoupí?“

Toto drama spojené s osobou Theodora Herzla – vůdce, který podřídil humanitární ohledy ideálu židovského státu do té míry, že se stal nástrojem turecké politiky – je jen jedním z mnoha příkladů střetu politických cílů s morálními zásadami. Izrael stojí před podobně tragickými volbami opakovaně, jak dokazuje jeho dlouhodobý odpor k oficiálnímu uznání arménské genocidy a další rozhodnutí novějšího data, která dokumentují napětí mezi humanitárními hodnotami a diktátem reálpolitiky.

Autorka je emeritní profesorkou dějin vzdělávání a kultury na Hebrejské univerzitě. Její sloupek **How Herzl Sold Out the Armenians** vyšel 1. května 2015 v izraelských novinách Haarec.

Sultán Abdulhamid II., jako vrah Arménů. Karikatura z francouzského tisku.